

¡BOMBA!

Que nadie por Trump se asombre,
ya le encontramos el modo:
pretende comprarlo todo
y luego cambiarle el nombre

K'uintsil

Miércoles 8 de enero de 2025

CAMPECHE · YUCATÁN · QUINTANA ROO · AÑO 10 · NÚMERO 2392 · www.lajornadamaya.mx

Arturo Cano
Oochel Luis Castillo

U oomil Michoacán, 'cristal' yéetel 'meyaj'

Ichil u kúulul che'obe', wíinik oka'an meyajé' ku yéeyiko'ob u maas mu'uk'antakil k'ab che', ku k'axik u suumo'ob ts'o'oke' ku na'akalo'ob. Meyajé' ich ki'iki' óol u yúuchul. Awate' ku xa'ak'pajal yéetel u juum ikil u bin u péeko'ob tu k'ab che', ikil u bin u xotik oomo'ob yéetel u cha'ako'ob u lúubul ti' mejen bolsas. Meyaj káaj tu jach ja'atskabil k'iine', tu bin u ts'o'okol.

Ki'iki' óolale' ku bin u yéemel kéen u ya'al junsúutuk na'ajko'ob tu chan camiónil u biinsa'al le ajmeyajo'obo', ka'alikil u bookankil mota ichil le oomo'obo'.

Jmichoacanil guía u jach k'ajóol u meyajil oome' ku k'aatik:

- Ba'ax ka ts'u'uts'ike'ex.

- Cristal.

Chéen ikil u yila'al bix u yúuchul ba'al te'el meyajó', u k'aabéetkunsal cristale' (taakbesa'an ichil anfetamínico,

ETA) jump'éel ba'al suuka'an u yila'al ka'alikil u t'o'okol oom.

"Nonoj ajmeyajo'ob jach táaj suuk ti'ob cristal; weye' talam yanik ba'al yéetel metanfetaminas beyxan uláak' drogas", ku ya'alik Alejandro Méndez, u meyajnáalil Medio Ambiente ti' u lu'umil Michoacán. Jala'ach Alfredo Ramírez Bedolla, u ya'almaje' yaan kex 50 mil ajmeyajo'ob adictos ti' le metanfetaminaso'.

Cristale' jach k'ajóolta'an, ichil uláak' ba'alo'obe', tumen ma' talam u beeta'ali' mix xan ko'oji' (13 dólares yóok'olal jump'éel gramo ku chukik tak ti'al 10 dosis, ku xáantal tak 15 horas kéen ts'u'uts'a'ak).

Ts'o'ok 25 ja'abo'ob káajak u núupul jmeyajnáal Méndez yéetel u meyajil oom, ts'o'oke' u k'ajóol tuláakal bix u páajtal u k'i'itbesa'al "oro verde". Ku kóom a'alik: "jump'éel relajo'.